

СЪВРЕМЕННИ ПОДХОДИ В БИБЛИОГРАФСКОТО ПРЪДСТАВЯНЕ НА ИНФОРМАЦИОННИ РЕСУРСИ

Илияна Камбурова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Докладът има за цел да представи начините за създаване, организиране и предоставяне на библиографска информация като ключов момент от управлението на знанието в документалния поток и ориентирането на потребителите в динамично развиващата се информационна среда. Той представя развитието и трансформацията на библиографска информация в нов вид библиографски ресурси, създадени чрез използването на информационни компютърни технологии.

Ключови думи: информационни компютърни технологии, библиографска информация, електронна библиография.

Въведение

Основните информационни ресурси, които библиотеките създават, са библиографските ресурси. Под „библиографски ресурс“ разбираме организиран масив от библиографска информация, специално създаден за разпространение и търсене. Основни форми на библиографската информация, която се създава в библиотеките, са: традиционният и електронният каталог, различни видове библиографски издания, библиографски бази данни и др.

В новата информационна среда библиографските данни стават все по-важни при управлението на информацията. Мисията на библиографията като научно и приложно поле от създаването ѝ до днес е свързана с осигуряването на лесен достъп до информация. Създаването, организирането и предоставянето на библиографска информация са ключов момент от управлението на знанието в документалния поток и ориентир в динамично развиващата се информационна среда.

Развитието на една съвременна библиографска система, според Кремена Зотова, трябва да се основава на: стандарти за видовете документи и за библиографските данни в тях; законодателство за задължителен депозит; национална библиография; архив на националната книжнина; стандарти за библиографските процеси и автоматизирането им; институции за подготовка на библиографи и институции, отговорни за развитието на библиографията [1].

Днес библиографските информационни ресурси са променени под влияние на информационните технологии, но не само информацията, а и потребителите се променят. Ясно се очертава като проблем, че традиционният библиографски ресурс не е в състояние да осигури важната връзка между библиографията и потребителя в глобалната информационна среда. Основното предизвикателство на съвременността е в съчетаването на традиционни и електронни библиографски ресурси в синхрон с новата обществено-културна и дигитална информационна среда и с променения облик на модерния потребител. Решението е библиотечно-информационните специалисти да са наясно, че читателските информационни интереси са тези, които определят същността, обхвата и структурата на библиографските ресурси. Всички задачи, които си поставя библиографията вчера и днес, са свързани с лесния достъп на потребителя до знанието. Във връзка с това са се очертали нова тенденции по отношение на предоставянето и достъпа на библиографски ресурси – те са насочени към дигиталния формат, интерактивността, функционалността и иновациите. Новият вид представяне на библиографски ресурси е чрез използването на електронните технологии [2].

Чрез използването на новите технологии документите се трансформират от традиционни в електронни информационни ресурси. Това става с помощта на дигитализацията, която представлява създаване на машинно четими форми, наречени „дигитални копия“, чрез конвертиране на аналогови носители на информация. Резултатът е дигитално копие или дигитален заместител, който се класифицира като електронен носител и е обект на предизвикателства, свързани с опазването на достъпа до него. Качеството на файла, форматът, използван за съхраняването му, неговото описание, идеите за използването му, дълготрайното му опазване, методът за достъп до потребителите, защитата от посегателство върху интелектуалната собственост са само някои от проблемите на дигиталните копия, изискващи предварително решение [3].

По този начин и чрез използването на специални програми се обработва и извлича информацията от файла от традиционен, тоест хартиен, документ и се трансформира в електронен, тоест машинно четим, формат.

Така в обхвата на понятието *е-библиография*, съобразно утвърдената библиографска терминология, се включва библиографска информация, създавана, циркулираща и съхранявана в електронна среда. Разпространените форми на *е-библиография* са

самостоятелните библиографски указатели – персонални или тематични, представени в интернет или на отделен електронен носител, или публикуване на традиционен носител в PDF формат [4]. PDF форматът, от английски: Portable Document Format – преносим формат за документи – е с отворен стандарт за обмен на документи. Файловият формат, създаден от Adobe Systems през 1993 г., се използва за представяне на документи по един и същи начин независимо от хардуера, операционната система или приложния софтуер¹.

Новата информационна картина налага промяна във виждането за каталогизацията и библиографирането, които се третират само на ниво описание, а съдържателната обработка на документа обхваща и процесите на определяне на ключови думи и предметни рубрики, както и съставянето на анотации, реферати и др. Н. Костова заключава: *„Първото, което задължително трябва да променим, е разбирането, че каталогизацията и библиографската обработка на документалния поток са две различни дейности“* [5].

Съвременните потребители на библиографска информация задоволяват своите културни и информационни потребности основно в глобалната мрежа. В контекста на динамично развиващата се информационна среда стои проблемът с ориентацията в предлаганото във виртуалното пространство огромно количество информация. От една страна, днешните потребители имат различни виждания по отношение на информативността на библиографското описание, предлагано в дигиталната среда, от друга страна, техните очаквания са в посока на получаване на самите източници на информация тук и сега. Откроява се проблемът, че традиционният библиографски ресурс не е в състояние да отговори на променените изисквания на потребителя в условията на информационното общество и дигиталната икономика. Отговорът на това предизвикателство пред съвременните библиографи е свързан със създаването на интерактивен библиографски ресурс, който да осъществи *комуникация* между библиографската информация и съвременния потребител в синхрон с новата обществено-културна и дигитална информационна среда. Очертава се ново решение – хибриден библиографски указател, за който предлагаме следното определение: *„Хибридният библиографски указател е електронен вариант на традиционния печатен указател с добавено съдържание към библиографското описание и с интерактивна функционалност в дигитална среда“*. Практическото приложение на представеното решение е съставеният *хибриден* персонален библиографски указател „Стефан Любенов Коларов“.

В новата информационна среда се наблюдават промени в структурата и формите на проявление и разпространение на библиографската информация. Информатизацията на библиотечно-информационните дейности оказва съществено влияние върху формирането на иновативни подходи в предоставянето на библиографски ресурси [6].

Според Красимира Александрова развитието на модерната библиография осигурява възможности за многоаспектно боравене с въведената информация и във връзка с това *„е-библиографията е интерактивна версия, при която наред с класическия библиографски запис се представя съдържание, местонахождение, информация за автора, част от текст и пълен текст на произведението, както и линкове към полезни адреси с информация в интернет“* [4].

Заклучение

Представена е нова тенденция в развитието на библиографската дейност у нас, характеризираща се с интерактивност и иновация в организацията на библиографската информация при персоналните библиографски указатели. Доказва се необходимостта от създаването на *хибриден вид* библиографски указатели с информационно обогатено библиографско описание и с интерактивна функционалност в дигитална среда.

Позволявам си и да цитирам вдъхновяващи думи на проф. Тодор Цветанов Тодоров (Тодор Боров), основател на българското библиотечно библиографско образование, част от уводна лекция по библиография на 4 април 1955 г. със заглавие „Библиография, понятие, същност, значение, типология“ пред „другари студенти“ в продължаваща форма на обучение към Държавния библиографски институт, ДБИ, още част от Българския библиографски институт ББИ: *„Тази основна преобразователна роля на книгата, тая скрита потенциална сила, която е заложена в значителните книги, тя именно определя всички цели, които правим (ние, работещите с книги) по различен начин, за да подпомагаме придвижването на книги до читателите. И с тия именно разностранни усилия съвременното човечество е изградило цяла система наука, която ние наричаме библиография“*².

Бележки

¹ <https://www.adobe.com/bg/> – последно посетен на 16.08.2021 г.

² Fondoобразувател Todor Borov, Opis № 1, F. 849, a.e. 2842, l. 133.

[Фондообразувател Тодор Боров, Опис № 1 Ф. 849, а.е. 2842, л. 133.]

References/Литература

1. **Zotova**, Kremena. Za osnovite na bibliografiyata. – V: *Biblioteka*, br. 9 (1994), s. 10 – 20.

[**Зотова**, Кремена. За основите на библиографията. – В: *Библиотека*, бр. 9 (1994), с. 10 – 20.]

2. **Avramova**, Vanya, Maria Mladenova. Biobibliografia. Sofia: Za bukвите – O pismenehy, 2015. 196 s.

[**Аврамова**, Ваня, Мария Младенова. Биобиблиография. София: За буквите – О писменехъ, 2015. 196 с.]

3. **Pavlova**, Ivanka. Digitalni biblioteki i dostap do informatsionnite resursi: Zashchita na digitalnite kolektsii. Sofia: Za bukвите – O pismenehy, 2007. 224 s. ISBN 978-954-8887-37-3.

[**Павлова**, Иванка. Дигитални библиотеки и достъп до информационните ресурси: Защита на дигиталните колекции. София: За буквите – О писменехъ, 2007. 224 с. ISBN 978-954-8887-37-3.]

4. **Aleksandrova**, Krasimira. Bibliografiyata v konteksta na savremennata informatsionna paradigma: Cherti na formiraneto. Sofia: Za bukвите – O pismenehy, 2015. 296 s.

[**Александрова**, Красимира, Библиографията в контекста на съвременната информационна парадигма: Черти на формирането. София: За буквите – О писменехъ, 2015. 296 с.]

5. **Kostova**, Neli. 150 godini balgarska bibliografia. A sega nakade? – V: *Balgarska bibliografia 1852 – 2002. Yubileen sbornik*. Sast. Marin Kovachev. Veliko Tarnovo: Astarta, 2002, s. 26 – 30.

[**Костова**, Нели. 150 години българска библиография. А сега накъде? – В: *Българска библиография 1852 – 2002. Юбилеен сборник*. Съст. Марин Ковачев. Велико Търново: Астарта, 2002, с. 26 – 30.]

6. **Kumanova**, Aleksandra. Model za sastavyane na personalni avtobiobibliografii – vtorichno-dokumentalna informatsionna baza na Studentskoto nauchno obshtestvo pri Universiteta po bibliotekoznanie i informatsionni tehnologii: akad. prof. d.p.n. Aleksandra Kumanova: Sistematchno-hronolog.-azb. avtobiobibliogr. spisak na tr. [4038 nom. nazv.]: uch. posobie – praktikum po obshto bibliografoznanie / Avt. bibliogr. (s. 29 – 937, 1000 – 1013), epilog (s. 941 – 977) A. Kumanova; obshta i nauchna red., preamyul (na balg.: s. 11 – 16; rus.: s. 17 – 22; angl. ez.: s. 23 – 28), deyksis (s. 997 – 999) N. Vasilev; bibliogr. red. I. Linden ... [i dr.]; posv.: Balg. bibliogr. inst. „Elin Pelin“ (1941 – 1963), vaplatil pod nachaloto na T. Borov istinnia duh na bibliogr. kultura; rets. S. Denchev (posleslovie: s. 983 – 987), N. Kazanski (posleslovie: s. 989 – 996). [4. prerab. i dop. izd.]. Sofia: Za bukвите – O pismenehy, 2018. 1040 s.

[**Куманова**, Александра. Модел за съставяне на персонални автобиобиблиографии – вторично-документална информационна база на Студентското научно общество при Университета по

библиотекознание и информационни технологии: акад. проф. д.п.н. Александра Куманова: Систематично-хронолог.-азб. Автобио-библиогр. списък на тр. [4038 ном. назв.]: уч. пособие – практикум по общо библиографознание / Авт. библиогр. (с. 29 – 937, 1000 – 1013), епilog (с. 941 – 977) А. Куманова; обща и научна ред., преамбюл (на бълг.: с. 11 – 16; рус.: с. 17 – 22; англ. ез.: с. 23 – 28), дейксис (с. 997 – 999) Н. Василев; библиогр. ред. И. Линден ... [и др.]; посв.: Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин“ (1941 – 1963), възплътил под началото на Т. Боров истинния дух на библиогр. култура; рец. С. Денчев (послесловие: с. 983 – 987), Н. Казански (послесловие: с. 989 – 996). [4. прераб. и доп. изд.]. София: За буквите – О писменехъ, 2018. 1040 с.]

За автора

Илияна Камбурова е докторант, експерт в Библиотечно-информационния център при УниБИТ. Участвала е в инициативите на Университетската младежка академия за управление на знания (УМЛАУЗ) още от първи курс през 2012 г. Докторант по направление 3.5. „Обществени комуникации и информационни науки“, по докторска програма „Книгознание, библиотекознание и библиография“ към катедра „Библиотекознание и библиография“ в същия университет.

За контакт с автора: i.kamburova@unibit.bg

MODERN APPROACHES IN BIBLIOGRAPHY PRESENTATION OF INFORMATION RESOURCES

Iliyana Kamburova

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The paper aims to present the ways of creating, organizing and providing bibliographic information as a key point in the knowledge management in the documentary flow and the orientation of users in the dynamically developing information environment. The development and transformation of bibliographic information into a new type of bibliographic resources is presented through the use of computer information technologies.

Keywords: computer information, technology, bibliographic information, electronic bibliography.

About the author

Iliana Kamburova, PhD student, is an expert in the library and information center at ULSIT; she has participated in the initiatives of the University Youth Knowledge Academy (UNYKA) since its first year in 2012. Doctoral student in the field of 3.5. “Social Communications and Information Sciences” in the doctoral program “Book Studies, Library Studies and Bibliography” at the Department of Library Studies and Bibliography at the same university.

To contact the author: i.kamburova@unibit.bg